

Annales

Instituti

Archaeologici

XV - 2019

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršna urednica/Desk editor

Katarina Botić

Tehnička urednica/Technical editor

Katarina Botić

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Ana Konestra, Hrvoje Kalafatić, Daria Ložnjak Dizdar, Saša Kovačević, Bartul Šiljeg, Siniša Krznar;
Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija)

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti,
Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović i Marko Dizdar (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Marko Maras i autori / Marko Maras and authors

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambreč

©Institute of archaeology, Zagreb 2019.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

9 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja u Lovasu (zapadni Srijem) – Otkriće rano-latenskoga biritualnog groblja

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Arheološka istraživanja višeslojnoga nalazišta u Podunavlju 2018.

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, rezultati arheoloških istraživanja 2018. godine

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Aktivnosti i rezultati uspostavnog istraživačkog projekta Život na rimskoj cesti (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) u 2018. godini

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati dodatnih zaštitnih arheoloških istraživanja prapovijesnoga nalazišta AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranja)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 3 Petrijevcu – Španice

53 Marko Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1

57 Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2

61 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2018. godini

CONTENTS

Archaeological Excavations

9 Marko Dizdar

Research results for Lovas (Western Sirmia) – Discovery of an Early La Tène biritual cemetery

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Archaeological excavation of multilayer site in Danube Basin in 2018

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, results of the archaeological excavations in 2018

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Activities and results of the installation research project Life on the Roman Road (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) in 2018

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of additional rescue archaeological excavation of the prehistoric site AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranja)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 3 Petrijevcu – Španice site

53 Marko Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1 site

57 Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2 site

61 Marko Dizdar

Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2018

67   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2018. godine

67   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – Research of the Late Bronze Age settlement in Sava Valley 2018

75   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

O arheološkim istraživanjima crkve sv. Luke Evangeliste u Novskoj 2018. godine

75   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological excavations in the church of St Luke the Evangelist in Novska in 2018

101   **Juraj Belaj**

Arheološka istraživanja lokaliteta Pakrac – Stari Grad 2018. godine

101   **Juraj Belaj**

Archaeological research of the site Pakrac – Stari Grad in 2018

107   **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na lokalitetu Veliki Zdenci – Crni Lug 2018. godine

107   **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research on the site of Veliki Zdenci – Crni Lug in 2018

117   **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geofizička istraživanja srednjovjekovnoga lokaliteta Kalinovac – Hrastova greda 1

117   **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geophysical research of the medieval site of Kalinovac – Hrastova greda 1

123   **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geofizička istraživanja lokaliteta Hlebine – Svetinjski breg 2018. godine

123   **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geophysical research on the site of Hlebine – Svetinjski breg in 2018

129   **Tajana Sekelj Ivančan**

Arheološka istraživanja lokaliteta Hlebine – Dedanovice

129   **Tajana Sekelj Ivančan**

Archaeological excavations of Hlebine – Dedanovice site

137   **Saša Kovačević**

Gomila u Jalžabetu – hitna zaštitna istraživanja tijekom 2017. i 2018. u okviru podteme A4: Ritual unutar „Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.–2019.“

137   **Saša Kovačević**

Gomila in Jalžabet – emergency rescue excavations in 2017 and 2018 within the A4: Ritual subtopic of the “Strategy for the Scientific Research Activities of the Institute of Archaeology 2014–2019”

145   **Tatjana Tkalčec**

Nastavak arheoloških istraživanja cisterne i konzervatorskih radova unutrašnjosti kule burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2018. godine

145   **Tatjana Tkalčec**

Continuation of archaeological research of the cistern and conservation works at the interior area of the keep of the Vrbovec Castle in Klenovec Humski in 2018

153   **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na srednjovjekovnome arheološkom kompleksu Osijek Vojakovački – Mihalj u 2018. godini

153   **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research at Osijek Vojakovački – Mihalj medieval site in 2018

167   **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2017. i 2018. godini

167   **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – results of archaeological excavations in 2017 and 2018

173   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2018. godine

173   **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological research of the church of St Martin in Prozorje in 2018

179   **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Istraživanja na Stanciji Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): nove spoznaje o srednjovjekovnoj fazi lokaliteta

179   **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Research at Stancija Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): new insights in the Medieval phase of the site

187   **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabięga
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Istraživanja projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2019. godini na području Lopara: nova saznanja o prapovijesnim i kasnoantičkim lokalitetima

187   **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabięga
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Research within the “Archaeological topography of the Island of Rab” project at Lopar in 2019: new data on Prehistoric and late Antique sites

195   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinarni terenski radovi projekta RED u 2018. godini: istraživanja u uvali Plemići (Ražanac)

195   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinary fieldwork within project RED in 2018: research at Plemići bay (Ražanac)

201   **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2018. godina

201   **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2018

217   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2018. godine

217   **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2018

Terenski pregled

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Sustavni terenski pregled nalazišta Kurilovec – Belinščica u Turopolju

Field Survey

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Systematic field survey of the Kurilovec – Belinščica site in Turopolje

Ekperimentalna arheologija

231 Andreja Kudelić

Znanstveno-edukativni i popularni program: Prapovijesno lončarstvo: interdisciplinarnost i eksperiment

Experimental Archaeology

231 Andreja Kudelić

Scientific-educational and popular program: Prehistoric pottery: interdisciplinarity and experiment

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

239-251

Additional scientific activity of the Institute

239-251

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Lovas
2. Sotin – Srednje polje
3. Bršadin – Pašnjak pod selom
4. Josipovac/Čepin
5. Jagodnjak – Napuštene njive
6. Petrijevići – Španice
7. Petrijevići – Karaševo 1
8. Petrijevići – Karaševo 2
9. Zvonimirovo – Veliko polje
10. Dolina – Babine Grede
11. Novska – crkva sv. Luke Evanđeliste
12. Pakrac – Stari grad
13. Veliki Zdenci – Crni Lug
14. Kalinovac – Hrastova greda 1
15. Hlebine – Svetinjski breg
16. Hlebine – Dedanovice
17. Jalžabet – gomila
18. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
19. Osijek Vojakovački – Mihalj
20. Kalnik – Igrišće
21. Prozorje – crkva sv. Martina
22. Kurilovec – Belinščica
23. Tar – Stancija Blek
24. Rab – Lopar
25. Uvala Plemići (Ražanac)
26. Brač – Novo selo Bunje
27. Sveti Klement – Soline

Istraživanja na Stanciji Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): nove spoznaje o srednjovjekovnoj fazi lokaliteta

Research at Stancija Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): new insights in the Medieval phase of the site

Ana Konestra
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Primljeno/Received: 20. 04. 2019.
Prihvaćeno/Accepted: 20. 05. 2019.

Istraživanja tijekom 2018. godine na lokalitetu Stancija Blek, nedaleko Tara (Općina Tar – Vabriga/Torre – Abrega, Istarska županija), provedena su u tri sektora: zapadno od antičke cisterne, između kule i bedema te na području južno od crkve. Na potonjem su području, preciznije u oba identificirana aneksa, pronađeni grobovi koje je na temelju lokacije i sporadičnih nalaza iz zapuna moguće datirati u razdoblje nakon 9. st. Identificirano je pet grobova, no za sada su istražena tri: u dva je slučaja riječ o obiteljskim grobnicama, dok je treći grob ustvari kosturnica s mahom dječjim ukopima.

U jugozapadnome dijelu lokaliteta dovršeni su radovi u sektoru zapadno od cisterne, dok je zapadnije započeto uklanjanje sloja šute i urušnja debljine više metara koji zapunjava prostor između zapadnoga aneksa kule i bedema. Iako će se radovi uz crkvu i u zapadnome dijelu lokaliteta nastaviti i tijekom idućih kampanja, prikupljeni preliminarni podaci vrijedni su za identificiranje funkcije crkvenoga aneksa te definicije stratigrafije očuvanih slojeva između bedema i kula.

Ključne riječi: rimsko ruralno naselje, srednjovjekovno utvrđeno naselje, srednjovjekovni grobovi

The 2018 excavations on the Stancija Blek site near Tar (Tar – Vabriga / Torre – Abrega municipality, Istrian County) were undertaken in three sectors: west of the ancient cistern, between the tower and the rampart, and in the area south of the church. The graves found in the latter area, or more precisely, in both identified annexes, can be dated to the period after the 9th century on the basis of the location and the sporadic finds from the fills. Five graves have been identified, but only three have been explored: two are family graves, and one is actually an ossuary dominated by child burials. In the southwestern part of the site, excavations were finished in the sector west of the cistern; more to the west, works began on removing the layer of rubble and collapsed material several meters thick, filling the space between the western annex of the tower and the rampart. Even though the works next to the church and in the western part of the site will continue during the next campaigns, the collected preliminary data is valuable for identifying the function of the church annex and defining the stratigraphy of the preserved layers between the ramparts and the towers.

Keywords: Roman rural settlement, Medieval fortified settlement, Medieval graves

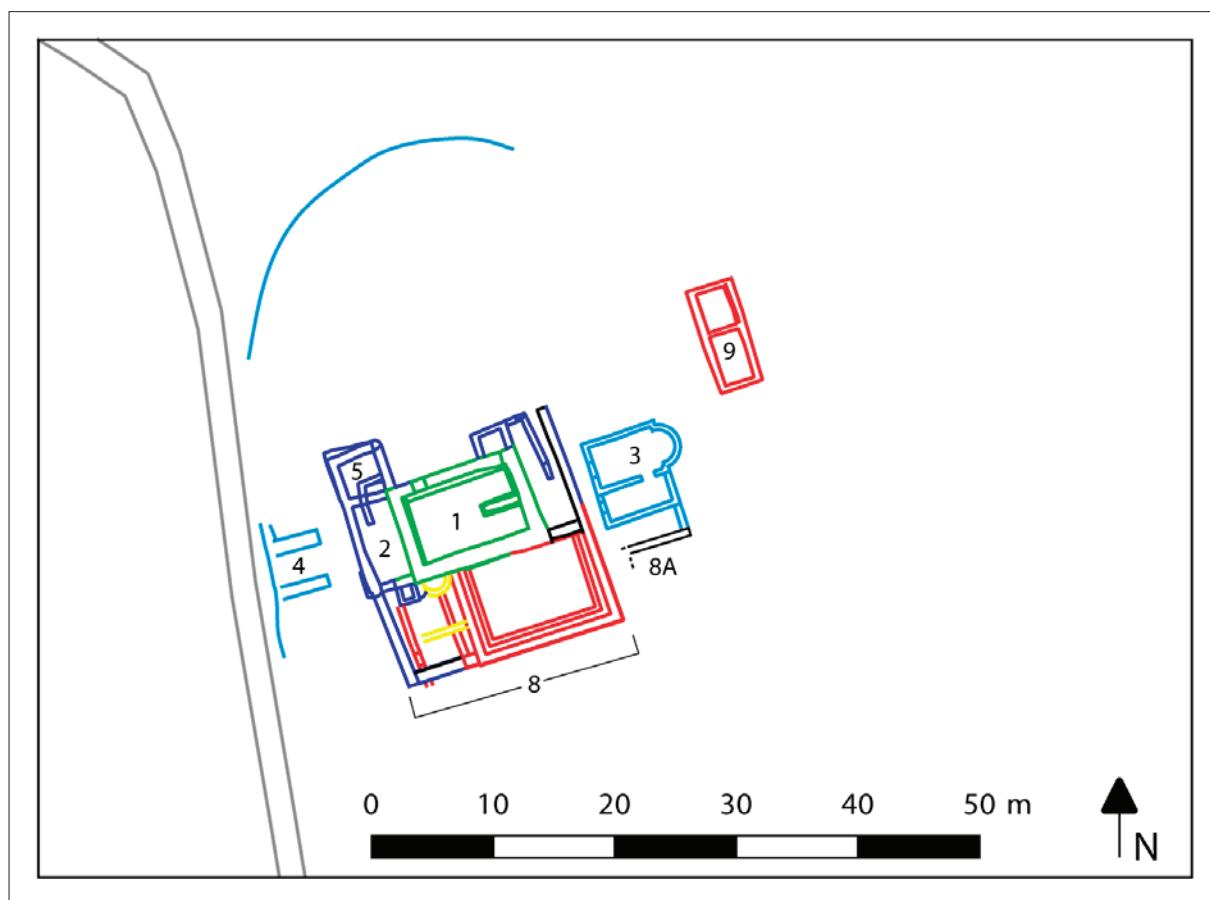
Kampanja arheoloških istraživanja i konzervatorskih radova 2018. godine na lokalitetu Stancija Blek – Tar provedena je suradnjom Instituta za arheologiju, Alma Mater – Sveučilišta u Bolognji (DiSCi) i Zavičajnoga muzeja Poreštine.¹ Terenski radovi odvijali su se unutar triju sektora lokaliteta (sl. 1):

- Prostorija 8 (P8): prostor južno od jezgre „kule“/zapadno od cisterne, dovršetak ranijih istraživanja;
  - Prostorija 4 (P4): prostor jugozapadno od jezgre „kule“, ranije samo površinski otkriveno;
  - Prostorija 8A (P8A/3): prostor istočno od cisterne i južno od crkve (P3);
- te su nastavak istraživanja iz 2017. godine. Samo u sektoru P8 istraživanja su tijekom ove kampanje privedena kraju.

Rezultati istraživanja u P8

Istraživanja na ovome prostoru nastavak su radova započetih ranijih godina (Konestra et al. 2018 s ranijom literaturom), a ovogodišnjim su zahvatom uklonjeni svi slojevi urušenja i definirana je hodna površina (SJ 314) prve faze korištenja prostorije koja se protezala zapadno, a vrlo vjerojatno i jugozapadno od cisterne. U prostoru između istočnoga zida prostorije i zida cisterne (hodnik? kanal?) stratigrafija se ponešto razlikovala od one unutar prostorije te je ovdje prikupljena veća količina sitnih nalaza, dok je sa zapadne strane zida SJ 207 uglavnom bilo riječ o slojevima urušenja.

Ovim je zahvatima definirana stratigrafija zida, i to posebice zida SJ 207 (s temeljom SJ 323) i zida/pilastra SJ 085 čija je gradnja destruirala južni dio SJ 207 (vidi

Sl. 1 Shematski tlocrt arhitekture s obilježenim brojevima prostora/prostorija i fazama (crveno: rana antika, žuto/zeleno: kasna antika, plavo: srednji vijek, crno: neodređeno; sivo: moguća povijesna komunikacija) (crtež: N. Šegvić; doradila: A. Konestra)

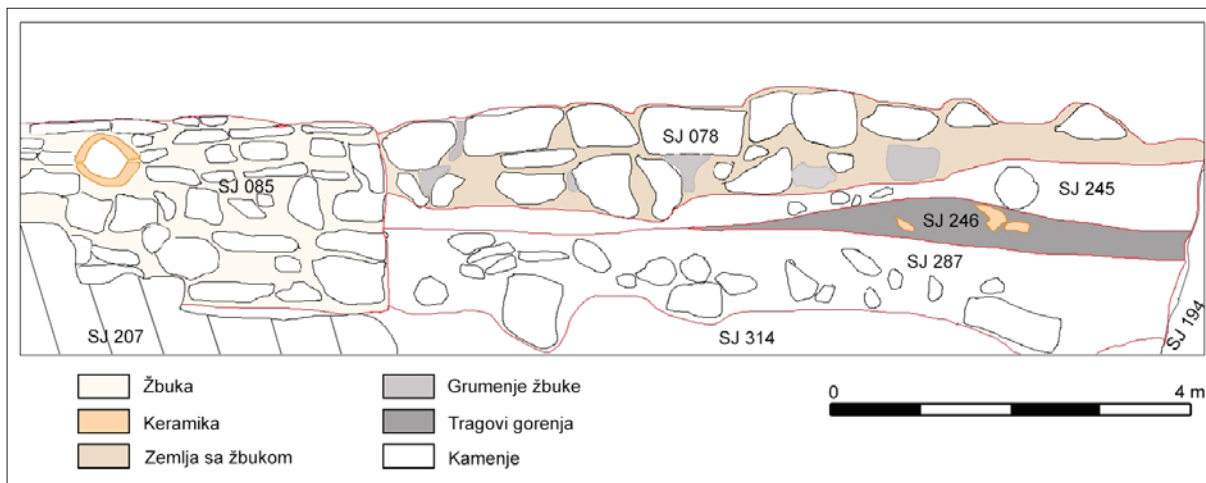
Fig. 1 Schematic layout of architectural remains, with marked the numbers of rooms/spaces and phases (red: early Antiquity, yellow/green: late Antiquity, blue: Middle ages, black: unknown; gray: possible historic communication) (drawing: N. Šegvić; modified by: A. Konestra)

¹ Arheološka istraživanja provedena su tijekom svibnja (7.–25.5.2018.), dok su kroz lipanj provedeni radovi na konzervaciji zida i geofizička istraživanja. U ovogodišnjoj kampanji sudjelovali su, u funkciji voditeljice i zamjenika dr. sc. Ana Konestra i dr. sc. Bartul Šiljeg (Institut za arheologiju), te suradnici kustos Gaetano Benčić, prof. (Zavičajni muzej Poreštine), i dr. sc. Enrico Cirelli (Alma Mater – Sveučilište u Bolognji, DiSCi) čiji su studenti sudjelovali u terenskim istraživanjima (Bianca Maria Mancini, Lucrezia Menghini, Stefano Azzi, Francesco Bottauscio, Isotta Damassa, Marika Delli Pizzi, Gessica Gabrielli, Davide Labartino, Chiara Santoli te Caterina Vanzan). Konzervaciju zidova bedema i ulaznoga prolaza provela je tvrtka Mazuka d.o.o. iz Svetoga Petra u Šumi, dok je geofizička mjerenja proveo tim s Instituta za arheologiju Sveučilišta Cardinal Stefan Wyszyński iz Varšave pod vodstvom dr. sc. Fabiana Welca. Preliminarnu antropološku analizu i smjernice u istraživanju grobova pružila je tijekom posjeta lokalitetu dr. sc. Debora Ferreri (Alma Mater – Sveučilište u Bolognji). Istraživanja i konzervatorski radovi financirani su sredstvima Ministarstva kulture unutar programa Arheološke baštine, Općine Tar – Vabriga/Torre – Abrega, TZ općine Tar – Vabriga/Torre – Abrega te za talijanski dio tima sredstvima Alma Mater – Sveučilišta u Bolognji.

i Konestra et al. 2018). U zapadnome dijelu prostorije definiran je temelj zida SJ 194 (SJ 322) te je ustanovljen položaj praga vrata koja se u njemu nalaze, no nije sačuvana originalna ploča, već samo njezin trag u žbuci.

Uklanjanje slojeva urušenja omogućilo je definiranje i kasnijega zida SJ 078 (sl. 2). Za kraj, učinjena je plitka probna sonda (1 x 1 m) južno od SJ 078, a u pretpostavljenome nastavku zida SJ 194, čime je potvrđeno njegovo protezanje u tome smjeru.

Zaključno, radovima na ovome prostoru, koji su istraživanjima 2018. godine dovršeni, definirano je zapadno i istočno protezanje prostorije koja je flankirala cisternu, a od nje je bila odvojena uskim prostorom (moguće, s obzirom na dimenzije, kanalom ili pak prostorom koji izolira prostoriju od zida cisterne) koji međutim gubi svoju funkciju interpoliranjem pilona s izljevom SJ

Sl. 2 P8 – sjeverno lice SJ 085 i sjeverni profil (crtež: A. Konestra)

Fig. 2 P8 – northern face of SJ 085 and northern section (drawing: A. Konestra)

085. Slično rješenje prostora uz cisternu zabilježeno je i na lokalitetu Loron – Santa Marina, također u Općini Tar – Vabriga (Rousse et al. 2017). Moguće je pretpostaviti kako cijela prostorija, izgrađena prema analizi pokretnoga materijala u prvoj pol. 1. st. po. Kr., gubi prvobitnu funkciju u trenutku gradnje SJ 085, što je vidljivo i značajnim podizanjem hodne površine. S obzirom na lošu očuvanost gornjih slojeva na ovome području, teško je zaključiti u kojem su odnosu kasniji pregradni zid SJ 075 i pylon SJ 085, no vjerojatno je potonji raniji. Južno protezanje prostorije za sada nije definirano, stoga će buduća istraživanja biti usmjerena na njegovo razumijevanje te definiranje karaktera same prostorije. Radna hipoteza, s obzirom na SJ 085 te pokretne nalaze (trokutaste ulomke suspenzura i spike, Konestra et al. 2018), uključuje mogućnosti gradnje termalnoga sklopa na prostoru južno ili jugozapadno od cisterne, čestoga zahvata unutar antičkih ruralnih sklopova u kasnijim razdobljima (npr. u obliženjem Červar Portu – Džin, Girardi Jurkić 2005).

Preliminarni podaci iz P4

Na prostoru koji se proteže između jezgre srednjovjekovnoga arhitektonskog sklopa (preciznije njegova zapadnoga aneksa) i bedema već je ranijim istraživanjima utvrđen deblji sloj bagerom prebačene šute te urušenja vjerojatno još uvijek *in situ*. Radovima 2018. godine započeto je uklanjanje poremećenih slojeva (SJ 172, 189, 325), mahom sačinjenih od većega kamenja, rastresite žbuke i zemlje, te je u sjevernome dijelu definirana hodna površina (SJ 379) poveziva uz otvor i prag u zidu SJ 072 koji su otkriveni još 2011. godine (Šiljeg et al. 2012), dok je u južnome naznačen ukop bagerskoga iskopa koji je znatno zahvatio ovaj kao i prostor P8, po svoj prilici oštećivši i navedeni zid. Značajni nalazi s ovoga prostora odnose se na brončanu naušnicu i ulomak kamene plastike s motivom pletera (doprozornik?) uklesanoga u re-upotrebjenom mramornome profiliranom bloku (sl. 3), no oba iz poremećnoga konteksta.

Sl. 3 Ulomak mramora s pleternim ukrasom (snimila i obradila: A. Konestra)

Fig. 3 Marble fragment with interlace decoration (photo and elaboration: A. Konestra)

Nalazi na prostoru P8A/3

Nastavno na nalaze iz 2017. godine (Konestra et al. 2018), istraživanja su nastavljena i na prostoru južno od crkve (P3) te istočno od cisterne, radnoga naziva P8A, odnosno unutar južnoga crkvenoga aneksa i na prostoru južno od njega. Na potonjem, nakon uklanjanja površinskoga sloja šute (SJ 312), utvrđeno je postojanje dviju zidnih struktura: SJ 316 koji se proteže u smjeru istok – zapad (po svoj prilici nastavlja se istočno izvan istraživana prostora), te SJ 388 koji se prostire u smjeru sjever – jug između SJ 217 (južni zid Aneksa 1) i SJ 316 te se na oba naslanja. Na taj je način, južno od crkvenoga aneksa, vremenski kasnije u odnosu na njegovu gradnju, stvoren još jedan aneks koji je reupotrijebio zid SJ 316 koji bi mogao pripadati nekoj ranijoj građevinskoj fazi na ovome prostoru. U zapadnome dijelu prostora SJ 316 destruiran je, odnosno sačuvan je samo u temelju (SJ 317) koji se prema jugu lomi pod pravim kutom, čime indicira i originalno protezanje SJ 316 u tome smjeru. Uklanjanjem nekoliko slojeva urušenja iz tako omeđenoga prostora (Aneks 2), ustanovljen je sloj hodne površine SJ 332 u kojega je ukupan grob (G 1).

Na prostoru crkvenoga Aneksa 1 uklonjena je podnica od žbuke ispod koje je definiran sloj pripreme izrađen od ukošenoga pločastog kamenja (SJ 328) (sl. 4), vrlo pažljivo složenoga, na kojega je potom izlivena žbuka. Uklanjanjem sloja pripreme podnice utvrđena je hodna površina SJ 333 ispod koje su utvrđene strukture grobova G 2, G 3 i G 4, te moguće još jednoga groba u sjeveroistočnome kutu (sl. 5).

Grobovi iz dvaju crkvenih aneksa

S obzirom na ograničeno vrijeme za istraživanje grobova, samo G 3 je istražen do kraja, stoga su ovdje izneseni podaci za sada preliminarni.

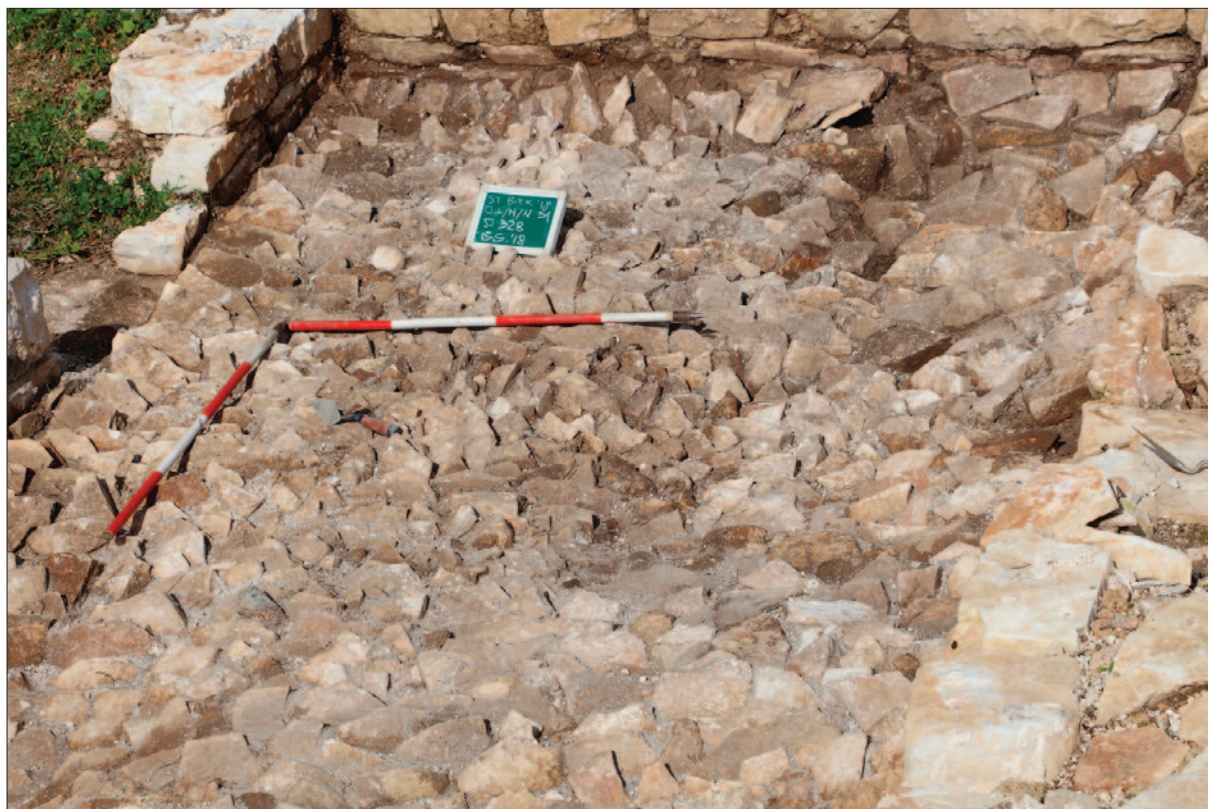
U Aneksu 2 utvrđen je G 1; riječ je o grobu u zem-

ljanoj raci s više uzastopnih ukopa (istražena tri – SJ 363, 364, 378) orijentiranih zapad – istok. Mahom je riječ o ukopima odraslih osoba koje su položene na leđa s rukama uz tijelo. Preliminarnom analizom pretpostavljeno je kako bi se u slučaju pokojnika 3 (SJ 378) moglo raditi o odrasloj osobi ženskoga spola. Unutar groba nisu utvrđeni prilozi, no istraživanja je potrebno nastaviti u slijedećoj kampanji. Zbog odnosa arhitekture Aneksa 1 i 2, potonjega smještamo u nešto kasniju fazu, stoga bi i ovaj grob mogao biti nešto mlađi u odnosu na ostale.

Unutar Aneksa 1, prostorije koja se proteže uz južni zid crkve, utvrđeni grobovi smješteni su u kutovima prostora te mahom posjeduju grobnu strukturu. G 2 je grob u kamenoj škrinji sačinjenoj od vapnenačkih ploča vezanih, a moguće i premazanih žbukom. U grobu se nalazi više pokojnika (istraženo je 16) čiji je broj determiniran prema broju lubanja, no uglavnom su poremećeni te su tretirani kao kosturnice. Riječ je o dječjim ukopima, a samo je jedan pokojnik (SJ 383) bio pravilnije položen. Na istočnoj strani sačuvan je manji dio pokrova groba sačinjen od ravnih kamenih ploča, a moguće je da su i kamene ploče iznad južne stijenke groba ustvari dio pokrova. Grob se nalazi ukopan uz temelj južnoga zida crkve.

Postoji mogućnost da je grob s dječjim ukopima redukcija veće grobnice, jer se istočnije javlja grumenje žbuke i kamenje koji bi mogli označavati nastavak sanduka. Iznad groba pronađen je ulomak tegule s pečatom (PN 606), a u zapuni groba ulomak brončanoga predmeta (PN 608), no kojega, slično kao i PN 617 (ulomak ruba keramike), ne bismo definirali kao grobni prilog. G 2 također nije istražen do kraja.

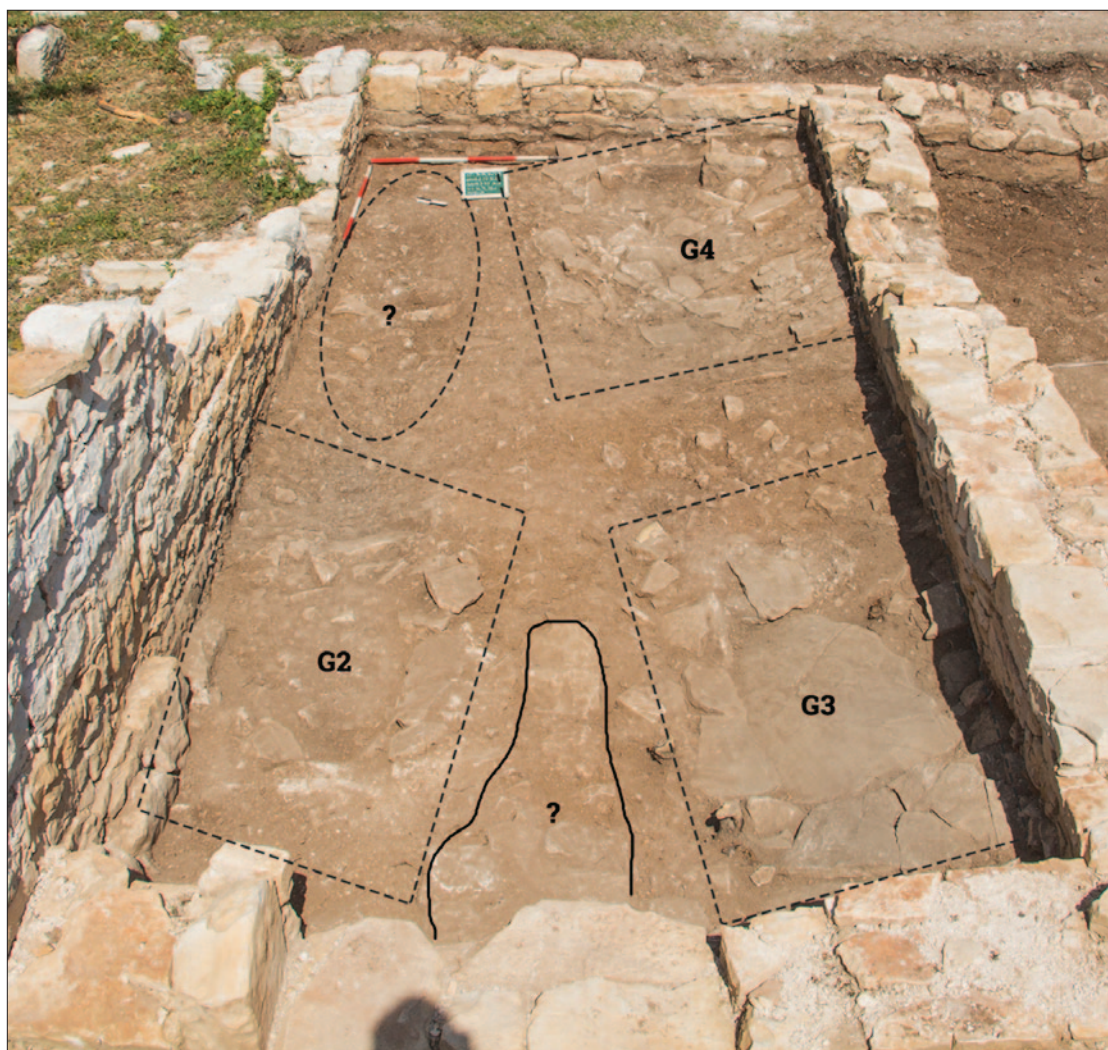
Južno od G 2 utvrđena je struktura G 3: grob u kamenoj škrinji sačinjenoj od nevezanih većih kamenih ploča. Prvi se ukop odnosi na dječji ukop u reduciranoj grobnici (SJ 353) iznad veće, građene grobnice u kojoj su pokopani odrasli pokojnici (SJ 362, 382). Istražena su dva ukopa, dok je u profilu vidljiva još jedna lubanja

Sl. 4 P 3/8A – SJ 328, sloj pripreme podnice, detalj (snimila: A. Konestra)

Fig. 4 P 3/8A – SU 328, layer of floor preparation, detail (photo: A. Konestra)

Sl. 5 Aneks 1 (P 3/8A) – smještaj potvrđenih i pretpostavljenoga groba te pretpostavljene zidne strukture (snimila: B. M. Mancini; obradila: A. Konestra)

Fig. 5 Annex 1 (P 3/8A) – positions of confirmed graves and supposed grave and wall (photo: B. M. Mancini; elaboration: A. Konestra)

(SJ 384). Unutar zapune reduciranoga ukopa (SJ 352) pronađeni su ulomci stakla i jedan ulomak keramike “a vetrina pesante” koji datira u 9. st. (Gelichi 2016), što daje *post quem* dataciju ovome ukopu, no ponovno nije riječ o priložima već o rezidualnim nalazima unutar zemlje zapune. Odrasli pokojnici položeni su na leđa, a SJ 362 imao je prekržene ruke i noge (sl. 6), što bi moglo upućivati na polaganje pokojnika omotanoga u tkaninu.

U jugoistočnoj kuti Aneksa 1 naznačene su pokrovne ploče SJ 354 koje pripadaju G 4 koji će biti istražen u slijedećoj kampanji, dok je između G 2 i G 3 pretpostavljeno postojanje ranije zidne strukture.

S obzirom na nedostatak nalaza koje bi se sigurnošću moglo povezati uz pokojnike (npr. priloženi predmeti ili dijelovi nošenje), dataciju grobova moguće je definirati tek relativno. Oni nastaju nakon gradnje crkve i aneksa te su po svoj prilici kasniji od 9. st. U Istri su nalazi srednjovjekovnih grobova, nekropola i grobalja česti, no nedostaje recentna literatura, a sintetski radovi uglavnom se odnose na rani srednji vijek. Ipak, prema istraživanjima, uglavnom provedenima sredinom 20. st., grobna arhitektura kakva je zatečena na Stanciji Blek vrlo je česta na istarskim grobljima, no proteže se kroz duže razdoblje srednjega vijeka (Marušić 1995; usp. i Jurković et al. 2008). Vrste ukopa, položaj pokojnika te njihov broj

mogli bi indicirati kako je riječ o obiteljskim grobnicama, dok su djeca pokapana u zajedničku manju grobnicu uz sami zid crkve.

Pronalaskom grobova ispod podnice SJ 216 u Aneksu 1 objašnjena su udubljenja u njezinim kutovima. Naime, ona savršeno odgovaraju položaju grobova čije su pokrovne škrile propale i na taj način uvjetovale i propadanje podnice uslijed zapunjavanja ove prostorije slojevima urušenja. Osim toga, ovim je nalazom definirana funkcija prve faze Aneksa 1 kada je služio kao funerarna kapela.

Zaključna razmatranja i ostale aktivnosti provedene na lokalitetu

Predstavljeni rezultati tek su preliminarni pregled dosad provedenih analiza s obzirom da su radovi uglavnom još uvijek u tijeku, što se posebno odnosi na P 4 gdje su oni tek započeti. Jedino je na prostoru zapadno od cisterne (P 8) do kraja istražen dio prostorije čiji sjeverni zid možemo očekivati ispod kasnijega zida kula, a onaj južni još uvijek nije ubiciran, što govori u prilog razvoja arhitekture, i to ne samo ove prostorije već i cijeloga ranoantičkog kompleksa na području južno od vidljivih

Sl. 6 Grob G 3, pokojnik SJ 362 s istaknutim detaljima prekrštenih ruku (a) i nogu (b) (snimila: B. M. Mancini; obradila: A. Konestra)

Fig. 6 Grave G 3, inhumation SU 362 with details of crossed hands (a) and legs (b) (photo: B. M. Mancini; elaboration: A. Konestra)

ostataka arhitekture. Stoga je moguće pretpostaviti kako je cisterna zauzimala središnji dio kompleksa, a ne rubni kako je ranije bilo pretpostavljeno. Mogućnost naknadnoga pretvaranja ove prostorije ili barem jednoga njezinog dijela u termalni sklop tek je naznačena pokretnim nalazima i uz terme asociranu arhitekturu (SJ 085), odnosno nalaze (Konestra et al. 2019).

Nalazi grobova, prvi ove vrste na lokalitetu, upućuju na radikalne promjene koje su zahvatile kompleks tijekom srednjega vijeka, a koje, osim podizanja kule i bedema, uključuju gradnju manje crkve i uz nju povezanu funerarnu kapele (Konestra et al. 2019). Antropološka analiza koja će se provoditi paralelno uz dovršetak istraživanja grobova zasigurno će pružiti više podataka o samim pokojnicima.

Po dovršetku kampanje arheoloških istraživanja provedena je konzervacija zida manjega dijela bedema te njegova zapadnog ulaza. Postojeća je arhitektura sačuvana u originalnoj visini, dok je kamenje, gdje je to bilo potrebno, presloženo i povezano novom vapnenom žbukom. Osim toga, prostor prolaza zatrpan je šljunkom, a istočni pregradni zid osiguran je drvenom struktrom. Posebna je pažnja posvećena vanjskome licu bedema, odnosno pregradnji koja je zatvorila prolaz sa zapada kako bi

se zadržali odnosi između zidova.

Svakako je značajan nalaz mramorne plastike s pleternim ukrasom koji nadopunjuje ranije nalaze kamene plastike s područja crkve unutar naselja te sv. Križa (Marije) smještene sjevernije (Benčić 2006), pa bi novi ulomak mogao potjecati iz jedne od njih te potom biti reupotrebljen u arhitekturi kasnijih faza kompleksa.

Tijekom lipnja provedena su geofizička mjerenja unutar triju poligona smještenih sjeverno, istočno i južno od arhitektonskoga sklopa. Preliminarni rezultati potvrđuju postojanje arhitekture u prva dva, dok je u trećem, vrlo uskom poligonu postavljenom s obzirom na dostupan slobodni prostor, moguće utvrđena jedna zidna struktura. S obzirom na kompleksnu stratigrafiju lokaliteta, rezultati se još uvijek obrađuju te će biti objavljeni naknadno.

Tijekom istraživanja žitelji Tara u više su navrata posjetili lokalitet, dok su posjete kolega arheologa i drugih stručnjaka organizirane tijekom Ljetne škole *Land use and exploitation of natural resources in the 1st millennium AD – New methods in archeobotany, archaeometry and modeling* održane u Taru i Crikvenici te tijekom 25. međunarodnog kongresa IRCLAMA održanoga u Poreču.

Literatura / Bibliography

- Benčić, G. 2006, Nastanak Tara – Od kule do naselja, in: *Tar, Frata, Vabriga – kulturna baština*, Ratković D. (ed.), Pučko otvoreno učilište Poreč – Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 323–335.
- Džin, K., Girardi Jurkić, V. 2005, *Rimska gospodarska vila u Červar Portu kod Poreča*, Katalog 67, Arheološki muzej Istre, Pula.
- Gelichi, S. 2016, Nuove inveciate alto-medievali dalla laguna di Venezia e Comacchio, in: *Archeologia classica e post-classica tra Italia e Mediterraneo. Scritti in ricordo di Maria Pia Rossignani*, Lusuardi Siena S., Perassi C., Sacchi F., Sannazaro M. (eds.), Vita e Pensiero, Milano, 297–317.
- Jurković, M., Terrier, J., Marić, I. 2008, Guran – crkva sv. Šimuna, srednjovjekovno naselje Guran, crkva sv. Cecilije, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 4/2007, 249–253.
- Konestra, A., Cirelli, E., Šiljeg, B., Benčić, G. 2018, Istraživanje bedema, crkvenoga sklopa i kasnoantičkih pregradnji na lokalitetu Stancija Blek (Tar) u 2017. godini, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIV, 115–120.
- Konestra, A., Cirelli, E., Benčić, G., Šiljeg, B. 2019, Nuovi centri di potere nell'Istria altomedievale: scavi archeologici a Stancija Blek (Tar-Vabriga), *Hortus artium medievalium*, Vol. 25/2, 404–414.
- Marušić, B. 1995, *Istra i sjevernojadranski prostor u ranom srednjem vijeku*, Monografije i katalogi 4, Arheološki muzej Istre, Pula.
- Rousse, C., Munda, D., Benčić, G., Gergeta Sotončić, K., Dumas, V., Maggi, P. 2017, *Loron / Santa Marina* (Tar-Vabriga, Poreč, Croatia), *Chronique des activités archéologiques de l'École française de Rome [En ligne]*, *Balkans*, mis en ligne le 14 juin 2017 (<http://journals.openedition.org/cefr/1743> – pristupljeno 14. travnja 2019.)
- Šiljeg, B., Kovačić, V., Konestra, A. 2012, Arheološko-konzervatorska istraživanja lokaliteta Stancija-Blek kod Tara 2011. g., *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. VIII, 103–106.

Summary

The 2018 excavation and conservation campaign at Stancija Blek (Tar - Vabriga/Torre - Abrega municipality, Istria county) was part of an ongoing project led by the Institute of Archaeology, the Poreč Heritage Museum and the Alma Mater - University of Bologna (DiSCi). Thus, the presented results are still preliminary, nevertheless shedding light on certain aspects of the transformations of the site which could not be tackled before. Primarily, the finds of graves in P 3/8A (Fig. 1), i.e. in the annexes of the small church, are a new occurrence on the site, so while finalizing their excavation is pending, data on grave architecture, burial composition and location can already be addressed. The graves in Annex 1 (G 2, G 3, the non-excavated G 4) (Fig. 5) are all built with stone slabs, either bound with mortar or simply lining and covering the grave. The grave in Annex 2, possibly later in date, is a simple grave with no architecture. Among the excavated graves, G 1 and G 3 are multiple inhumations of adults, laid on the back with their hands either along the sides or crossed (Fig. 6). G 2 is in fact an ossuary with multiple children burials (so far at least 16 individuals), of which only one was recovered more or less in position. The location of graves within the annexes, and in particular Annex 1, shed light on their function as funerary chapels.

In sector P8 works have reached a conclusion in the area to the west of the cistern, where a section of a Roman early Imperial room has been unearthed and several reconstructions have been detected (Fig. 2), some perhaps indicating a re-functionalisation of part of the room (to the south?) within a thermal complex. Further west, in sector P4, large layers of construction debris and rubble have started to be removed, so far indicating later manipulations of a part of the area, while also confirming the presence of seemingly untouched layers which will be excavated during the following campaigns. Worth noting is the discovery of a reused marble fragment with interlace decoration recovered from the debris in this area (Fig. 5), and possibly reused within the architecture of the later phases.

